

Sadržaj

Uvod.....	2
Mogućnosti ekranskih medija.....	4
Pojava filma i televizije.....	5
Televizija i njen uticaj na vaspitanje dece.....	6
Uticaj televizije na socio-emocionalni razvoj dece.....	8
Dečje viđenje televizije.....	11
Uticaj televizije na pojavu agresivnosti kod dece.....	12
Crtani filmovi.....	14
Kontrola televizijskih sadržaja i uloga roditelja.....	16
Crtani filmovi i detinjstvo danas.....	17
Terminološko razjašnjenje osnovnih pojmova istraživanja.....	21
Metodološka orijentacija.....	23
Rezultati istraživanja i njihova interpretacija.....	26
Zaključna razmatra.....	40
Literatura.....	41
Prilozi.....	43

Uvod

Ulaskom u novi milenijum i 21. vek, čitavo čovečanstvo se nalazi na prekretnici razvoja društva i susreće se sa jednim potpuno novim načinom života i tempom kojim se odvijaju promene. Nauka, koja je svoj veliki procvat doživela na pragu 21. veka, sada se razvija i napreduje vrtoglavom brzinom. Promene koje se dešavaju su toliko nagle i brze, da je veoma teško ići u korak sa njima, navikavati se i prilagođavati novonastalim okolnostima. Pored prirodnih i tehničkih nauka, koje su u današnje vreme veoma cenjene i koje su u usponu, treba istaći da je i na polju društvenih nauka došlo do pomaka. Sve više su na ceni humanistički pogledi na svet i humanističke nauke. Pedagogija, kao takva doživela je svoju transformaciju, stavljajući u centar svojih interesovanja dete i njegove potrebe. Kako je Elen Kej prognozirala, 20. vek je trebao biti vek deteta. Međutim, mislim da vekom deteta možemo nazvati upravo vek u koji smo zagazili. Danas su pogledi na decu i detinjstvo mnogo izmenjeni. Deca su voljena, negovana, obasipana pažnjom, zaštićena. Pružaju se mnoge mogućnosti, ali isto tako postoje i mnogobrojne opasnosti koje sa sobom nosi savremeni svet. Načini na koje decu vaspitavamo, odnosno utičemo na njih, njihovo ponašanje i formiranje njihove ličnosti su mnogobrojni. Pored porodice, škole, socijalnog okruženja, u današnje vreme veoma veliku ulogu u vaspitanju dece imaju i mediji. Danas, u internet eri, kada gotovo nema sadržaja koji su deci nedostupni, veoma je važno, ali isto tako i teško, dete zaštititi od negativnih uticaja medija. Iako je internet sve zastupljeniji medij i uzrasne granice dece koja ga koriste se smanjuju, ipak je televizija i dalje sredstvo masovne komunikacije kojem su deca najviše izložena, od prvog dana kada dođu na svet. Postoje kanali čiji su sadržaji namenjeni isključivo deci, programi na kojima se emituju samo crtani filmovi. To izgleda kao pravi raj za decu i u skladu je sa određenjem 21. veka kao veka deteta. Međutim, postavlja se pitanje da li su sadržaji koji su deci dostupni, a kojima roditelji veruju i često ih ne kontrolišu, zaista pogodni za decu i bezazleni? Otuda, pored brojnih mogućnosti i lakog pristupa sadržajima, moramo mnogo voditi računa o tome koliko vremena su deca izložena uticaju medija i kakve sadržaje gledaju. Današnja deca ne mogu da zamisle svet bez medija, ali i pored izobilja sadržaja koji su im namenjeni, često se dešava da "šaltaju" kanale u krug, a da ih pri tom ništa ne zainteresuje, sve im je dosadno. Nameće se pitanje kako su

odrastala deca koja su imala samo nekoliko televizijskih kanala i svega nekolicinu emisija namenjenih njima (da ne idemo u dalju istoriju, kada televizija nije ni postojala). Da li je moguće da deca kojoj se mnogo pruža postaju “razmažena”, da im zahtevi rastu, potrebe se menjaju? Ova pitanja navela su nas da se bavimo pitanjem uloge ekranskih medija u vaspitanju dece i sagledavanjem prednosti, teškoća i mogućnosti medija u vaspitanju i obrazovanju dece. Ispitali smo kakvo mišljenje imaju učenici o programu koji im se nudi na televiziji, kakve sadržaje preferiraju i utvrdili da li su i u kakvoj vezi televizijski sadržaji koje deca prate sa pojavom agresivnosti u ponašanju dece.

Želeli bismo da se zahvalimo osnovnoj školi “Đura Daničić” u Novom Sadu, direktoru, pedagogu škole, nastavnicima i učenicima 6. razreda, koji su bili raspoloženi za saradnju, odvojili svoje vreme i pomogli nam u realizaciji ovog istraživanja.

Mogućnosti ekranskih medija

Televizija je u drugoj polovini 20. veka dovela do revolucije po pitanju kako informisanosti pojedinaca, tako i po pitanju provođenja slobodnog vremena. Mnogi autori su se bavili fenomenom televizije iz različitih aspekata. Đorđević (1975) je pisao o mogućnostima televizije u vaspitanju i obrazovanju. Pre skoro pola veka televizija je zaista bila inovacija čije mogućnosti još uvek nisu bile ispitane i koja je obećavala promene i bila izazov za oblast vaspitanja i obrazovanja. Đorđević ističe emocionalni, obrazovni i, pre svaga, didaktički potencijal televizije. Televizija je otvarala mnoge mogućnosti, jer je kognitivno aktivirala gledaoca i on je postajao učesnik i svedok različitih događaja i sadržaja koje je televizija prenosila. Kada govorimo o obrazovanju, najznačajnija i najpozitivnija karakteristika televizije jeste to što ona mnoga apstraktna saznanja, odnosno saznanja koja deca dobijaju u verbalnoj formi, prevodi na konkretno. Budući da se deca u najranijem uzrastu i predškolskom detinjstvu prilikom saznavanja i učenja uvek vezuju za konkretno, moć televizije u obrazovanju je neosporna. Marković piše da „svako obrazovanje, pa i obrazovanje putem televizije, bez obzira na svoj konačni cilj ima četiri osnovne funkcije: normativnu, saznavnu, emocionalnu i aktuelizirajuću. Normativna funkcija ima za cilj usvajanje društvenih normi i vrednosti i samim tim ispunjava svojevrsnu socijalizatorsku funkciju. Saznavna funkcija usmerena je ka usvajanju novih znanja i informacija, kao i ka podsticanju intelektualnih sposobnosti i razvijanju kulture rada. Emocionalna funkcija podrazumeva građenje emotivnog odnosa ka pojavama, procesima i vrednostima, a istovremeno i ka sebi, drugima i svetu u kome živimo. Aktuelizirajuća funkcija kao osnovni cilj ima podsticanje ličnosti na samorealizaciju. Kako svaka jedinka u periodu odrastanja i u procesu obrazovanja teži da bude primećena i prihvaćena tako i uspešan obrazovni proces zahvata više od puke i hladne transmisije znanja. U njemu je neophodno podsticati i isticati vrline kao nagradu za radoznale, ambiciozne, samopregorne i one spremne na odricanje“ (Marković 2012, 368).

Bezdanov (1984) ističe da se povoljni uticaji masovnih medija mogu izjednačiti sa uticajima vaspitno-obrazovnih institucija. Najveću razliku između mas-medija i škole ova autorka vidi u tome što je mas-medijima učenje sekundarna i latentna funkcija, za razliku od škole. O

mogućnostima televizije kao vaspitno-obrazovnog sredstva pisano je veoma rano nakon pojave televizije. Međutim, postavlja se pitanje da li su i na koji način te mogućnosti iskorišćene. Danas, kada ne postoji porodica koja nema televizor u svom domu, a vrlo često se televizori nalaze i u dečijim sobama, čini se da se pozitivne strane televizije koriste mnogo manje nego kada je televizija bila novina, a sadržaji veoma ograničeni. Napravićemo kratak osvrt na vaspitno-obrazovni uticaj medija, od same pojave filma i bioskopa, pa do vremena kada su se televizori nastanili u naše domove kao nezaobilazni „komadi nameštaja“, a televizija postala sastavni deo naše svakodnevnice.

Pojava filma i televizije

Svetlana Bezdanov (1984) u svojoj knjizi „Filmom do ličnosti“ temeljno je obradila ulogu filma u vaspitanju i obrazovanju. Bezdanov (1984) film posmatra kao „višenamensko sredstvo“ koje ima uticaja na vaspitanje i formiranje ličnosti, estetski razvoj, formiranje pogleda na svet. U današnje vreme, kada se rađamo i odrastamo uz televiziju, mobilne telefone, internet, veoma je teško zamisliti koliko je revolucionarna bila pojava nemih filmova i prvih bioskopa. Bezdanov (1984) ističe da je sama filmska traka, odnosno smenjivanje slika koje se odvijalo veoma brzo, bilo veoma naporno za ljudsko oko. Trebalo je vremena da se čovek navikne i prilagodi filmu kao mediju informisanja i umetnosti. Đorđević (1975) ističe da su svi autori koji su se polovinom prošlog veka bavili proučavanjem televizije bili mišljenja da se prvih meseci po nabavci televizora ne vrši selekcija pri gledanju programa, nego se gleda sve što je na televiziji dostupno. Nakon tog prvog perioda, oduševljenje televizijom opada, a deca formiraju svoj ukus i vrše odabir emisija koje im se dopadaju i koje žele da gledaju. Danas se deca rađaju uz televizore i oduševljenje ovim „čudom tehnike“ ne postoji, svi sadržaji su dostupni svima, a kriteriumi na osnovu kojih se vrši selekcija programa za decu često ostaju nejasni. Više ne govorimo o potrebi prilagođavanja čoveka ekranskim medijima i filmu, naprotiv – pitanje koje se postavlja jeste kako televiziju i film prilagoditi potrebama čoveka i kako što iscrpnije iskoristiti njene mogućnosti, a izbeći negativne strane. Bezdanov (1984) ističe da su doživljaji koji su

uslovljeni mas-medijima na najnižoj lestvici interakcije u komunikaciji. Potrošači, odnosno gledaoci su često u pasivnom položaju, što nas dovodi do zaključka da se obrazovna funkcija filma i mas-medija uopšte svodi na pružanje informacija, što je ujedno i njihovo veliko ograničenje. Nakon gledanja filma ili bilo kog televizijskog programa, sa decom je potrebno razgovarati. Neophodno je odgonetnuti kako je emitovani sadržaj uticao na decu, kako su ga ona shvatila i protumačila. Mora se raditi na tome da se kroz razgovor i tumačenje sadržaja deci skrene pažnja na ono što je bitno i da se otklone pogrešne predstave i negativni uticaji. Film kao medij je veoma pogodan za korišćenje u nastavi, kao obrazovno i nastavno sredstvo. Pri tom nastavnicima moraju biti dovoljno obučeni, a uslovi u kojima se nastava odvija prilagođeni ovakvom načinu rada. Međutim, nas više interesuje mesto koje ekranski mediji, a pre svega televizija zauzima u slobodnom vremenu dece, u vaspitanju i informalnom obrazovanju. Interesantno je pitanje koje televizijske sadržaje prate naša deca, da li ih sama biraju, da li roditelji imaju kontrolu nad sadržajima koje deca gledaju i nad vremenom koje provode gledajući televiziju. Takođe je interesantno pitanje ko formira ukus dece, kada su televizijski sadržaji u pitanju – da li su to roditelji, vršnjaci, socijalno okruženje ili upravo mediji koji deci ne ostavljaju mesta za izbor, nego nameću sadržaje bez alternative.

Televizija i njen uticaj na vaspitanje dece

Kada govorimo o ulozi televizije u vaspitanju i obrazovanju, moramo imati u vidu da postoji mnoštvo subjektivnih i objektivnih faktora koji utiču na mlade. Postoje dva ekstremna gledišta na ovaj problem. Himelvajt (Engleska) smatra da uticaj televizije na decu zavisi od: broja emisija, vremena posvećenog gledanju televizije i sadržaja programa. Time od favorizuje i u prvi plan stavlja objektivne faktore. S druge strane, Šram (SAD) zastupa suprotno gledište. „On kaže da se pri razmatranju uticaja televizije može doći do dve konstatacije: jedne koja se odnosi na dete, druge koja se odnosi na televiziju.“ (Đorđević 1975, 5). Shvatanje da je televizija relativno aktivan, a deca relativno pasivan faktor, prema mišljanju ovog autora je neprihvatljivo. On smatra da u odnosu televizija – dete, dete predstavlja aktivan faktor, jer ono samo bira koje će

sadržaje gledati i koliko vremena će provesti uz televiziju, shodno svojim interesovanjima i potrebama. Oba navedena gledišta zalaze u jednostranost, ističući samo jednu grupu faktora. Jasno je da su od jednake važnosti i subjektivni i objektivni faktori u odnosu dece prema televiziji i njenom uticaju na decu. I pored toga što dete, kao aktivni učesnik, ima mogućnost izbora programa koji će gledati, sadržaj televizijskih emisija utiče na decu, na bogaćenje njihovog intelektualnog i emocionalnog života, formiranje svesti i moralnih vrednosti. S druge strane, televizijski program može različito delovati na različitu decu, zavisno od njihove zrelosti, sposobnosti, znanja i svhatanja vrednosti. (Isto)

Đorđević (1975) ističe činioce koje treba uzeti u obzir kada se ispituje uticaj televizije na decu, a koje je ustanovio poljski autor Fleming. Činioci su sledeći:

- Uslovi pod kojima dete gleda televiziju (mesto na kome dete gleda televiziju, veličina grupe u kojoj gleda televiziju itd)
- Vreme koje se posvećuje gledanju televizije
- Roditelji i njihov uticaj na dnevni raspored rada i gledanje televizijskih emisija
- Uticaj televizije na zdravlje deteta

Uprkos tome što je prošlo više decenija, možemo konstatovati da su činioci uticaja televizije na vaspitanje dece ostali nepromenjeni. Promene su nastale unutar samih činilaca, odnosno u pogledu kontrole nad njima. Danas je veoma teško kontrolisati uslove pod kojima deca gledaju televiziju, kao i vreme koje posvećuju tome.

Televizija proširuje vidike, pruža gledaocima mogućnost da upoznaju svet, udaljene krajeve, drugačije ljude i njihove kulture, što im inače ne bi bilo dostupno. Obrazovna funkcija televizije je veoma značajna, a istraživanja su pokazala da ljudi rado gledaju zanimljive emisije iz redakcije kulturno-obrazovnog i školskog programa. (Marković, 2012). Međutim, često možemo čuti mišljenja da je naš televizijski program siromašan obrazovnim emisijama i da deca sve češće prate program koji im nije prilagođen i nema vaspitnog uticaja na njih. Televizija je dostupna na svakom koraku, u sopstvenom domu, kod rođaka, prijatelja. Često se dešava da deca dan započinju upravo gledanjem televizije i da se prvo susretnu sa televizijom, pa tek onda sa roditeljima, vršnjacima, vaspitačima. Savremenu porodicu karakteriše upravo otuđenost, nedostatak zajedničkih aktivnosti roditelja i dece i manjak vremena koje će roditelji posvetiti

vaspitanju dece. Čest je slučaj da našu decu u većoj meri vaspitava televizija, nego mi sami. Takođe, veoma je teško „savremenoj deci“ postaviti granice i držati pod kontrolom njihovu izloženost medijima i televiziji, jer u skladu sa vremenom u kome odrastaju, deca mnogo više znaju o tehničkim dostignućima nego njihovi roditelji. Poznato je da je zabrana mač sa dve oštrice, jer se njome kod dece budi radoznalost i želja da znaju šta je to što im je zabranjeno i zbog čega je tako. Zato je potrebno da roditelji deci argumentuju i objasne razloge zabrana, a da pri tom deca budu u stanju da razumeju te razloge. Sa druge strane nalazi se uticaj okruženja i vršnjaka. Čest je slučaj da upravo sadržaji televizijskog programa postaju teme svakodnevnih razgovora i da se na njima zasnivaju socijalni kontakti. Teme crtanih filmova predstavljaju inspiraciju za igru dece. Stoga roditelji moraju biti oprezni prilikom izbora televizijskih sadržaja i crtanih filmova, vodeći računa o tome da ti sadržaji ne vrše negativan vaspitni uticaj na decu, a sa druge strane treba voditi računa da „uskraćivanje“ određenih sadržaja ne dovede do neprihvaćenosti dece u grupi vršnjaka i da se ne povredi njihova ličnost, što bi bilo pogubno za njihov emocionalni razvoj. Najbolje rešenje jeste praćenje programa koji deca gledaju i razgovor nakon gledanja. Time se deci naglašavaju pozitivne strane programa koji je gledalo, a negativne se analiziraju, sa ciljem da deca izvuku pravu poruku. Budući da su deca veoma sugestibilna, čak i detalj koji odraslima deluje bezazleno deci može preneti negativnu poruku koju će ona usvojiti kao poželjnu ljudsku vrednost ili oblik ponašanja.

Uticaj televizije na socio-emocionalni razvoj dece

Uticaj televizije na socio-emocionalni razvoj dece je veoma snažan. Najčešće se govori o negativnim uticajima televizije na decu, naročito kada je u pitanju njihova socijalizacija. Veoma je važno posmatrati vaspitni uticaj televizije iz svih uglova, te istaći i pozitivne strane i uticaj na socio-emocionalni razvoj dece. Poznato je da se emocije – emocionalne reakcije i prepoznavanje reakcija drugih uče. Popović-Ćitić (2012) ističe pozitivnu ulogu televizijskog programa u razvoju emocija kod dece. Iako je deci lakše da prepoznaju emocionalne reakcije ljudi iz svog okruženja, nego likova iz crtanih filmova i televizijskih emisija, deca uzrasta od 3 do

5 godina su već u stanju da identifikuju bazične emocije doživljene od strane televizijskih junaka. Na uzrastu od 8 godina deca, a naročito devojčice, kada opisuju i prepričavaju televizijske emisije, govore i o emocionalnim stanjima njihovih junaka. Na ovom uzrastu deca mogu da razumeju i kompleksnije emocije, kao što su ljubomora ili zavist. Kao pozitivan primer vaspitnog uticaja televizije uopšte, kao i uticaja na socio-emocionalni razvoj, Popović-Ćitić (2012) navodi američku dečju emisiju „Igraj se Sezame“, koja je prevođena i prikazivana širom sveta, kao i kod nas. Kroz ovu emisiju obrađuju se teme vezane za poštovanje različitosti, kao i razumevanje različitih emocionalnih stanja i promoviše se prosocijalno ponašanje. Mnoga istraživanja pokazala su da „Igraj se Sezame“ pozitivno utiče na emocionalni razvoj dece, empatiju, altruizam, kao i razvoj socijalnih kompetencija i prihvatanje različitosti. Ista autorka ističe istraživanja koja su pokazala pozitivan uticaj televizijskog programa na razvoj altruizma kod dece. „U ranim studijama u kojima je ispitivan utičaj televizijskih sadržaja na altruistično ponašanje dece najčešće je primenjivana procedura u kojoj se deci najpre prikazivao televizijski klip u kome se glavni junak angažuje u pružanju pomoci, a zatim su se deca postavljala u slične situacije kako bi se videlo da li će imitirati prikazano ponašanje ili ne. U jednom od prvih eksperimenata te vrste, deca uzrasta od šest godina bila su individualno izlagana jednom od tri polučasovna televizijska sadržaja – prosocijalnoj epizodi decje serije „Lesi“ sa dramatičnim primerom u kome dečak rizikuje sopstveni život da bi spasao štene, neutralnoj epizodi iste serije u kojoj dečak pokušava da izbegne čas violine ili takmičarskoj epizodi situacione porodične komedije „Bredijeva grupa“ u kojoj nije bilo prosocijalnih prikaza (Sprafkin et al., 1975). Nakon gledanja televizijskog programa deci je rečeno da igraju igru u kojoj ako pobede mogu osvojiti poene i nagrade, ali i da, ukoliko im je potrebna pomoć, mogu pritisnuti taster „pomoc“ kojim se igra prekida, a time, po svoj prilici, smanjuje i verovatnoća osvajanja nagrade. Tokom igre deca su mogla da čuju lajanje psa u nevolji, pri čemu se intenzitet lajanja postepeno povećavao, a efekti prikazanog programa procenjivani su na osnovu odluke dece da nastave sa igrom za lični dobitak (odlika egoizma) ili da pruže pomoc psu u nevolji (odlika altruizma). Rezultati su pokazali da su deca koja su gledala epizodu serije „Lesi“ sa scenom pomaganja pokazala dva puta veću spremnost da prekinu igru i ispoljila znatno više brige za pse u nevolji (interese drugih su postavili iznad vlastitih interesa) nego što su to činila deca koja su gledala

neutralne epizodu iste serije, dok su deca koja su gledala situacionu komediju u najmanjoj meri ispoljila altruistično ponašanje.“ (Popović-Ćitić 2012, 131).

Kada je reč o razvoju socijalnog aspekta ličnosti deteta, najčešće se ističu negativni uticaji ekranskih medija. Tačno je da televizija može da pasivizuje dete, da ga otuđi od vršnjaka i šireg socijalnog okruženja. Takođe, negativni uticaji se mogu odraziti i na odnos između dece i roditelja, jer je tokom gledanja televizije interakcija između njih na veoma niskom nivou. Međutim, Popović-Ćitić (2012) piše o pozitivnim uticajima koje televizija može imati na razvoj socijalnih kompetencija kod dece. Ova autorka ističe emisije kao što su pomenuta „Igraj se Sezame“ i „Dora istraživač“, koje promovišu uvažavanje različitosti i prosocijalno ponašanje, te deci služe kao model ponašanja koji ona usvajaju.

Da bismo na pravi način iskoristili mogućnosti koje nam televizija pruža, treba u njenoj primeni imati meru, koristiti je samo kao jedno od sredstava za postizanje vaspitnih ciljeva, ne kao zamenu za bejbisitera. Takođe, ne smemo zanemariti i izostaviti razgovor sa decom o sadržajima koje gledaju. Pored toga što emisije sa dobrim sadržajem i porukama mogu imati pozitivan uticaj na razvoj dečje ličnosti, ništa ne može zameniti njihov kontakt sa ljudima iz okruženja, pre svega roditeljima, jer je to jedini način da se pravilno i uspešno socijalizuju.

Činjenica je da se današnja deca socijalizuju na drugačiji način nego njihovi roditelji i nastavnici. Danas mladi veliki deo slobodnog vremena provode uz elektronske medije, a neki od razloga za to su to što mediji pružaju vizualizaciju, dinamične forme znanja, aktivnu i interaktivnu komunikaciju, a pri tom ne postoji strah od pedagoških sankcija vezanih za tradicionalno vaspitanje. Takođe, mediji nas čine jednakima, jer su isti sadržaji dostupni svima, bez obzira na socio-ekonomski status, obrazovanje, lične kvalitete i slično. Veoma je važno da se svi članovi savremenog društva edukuju, da nauče da koriste medije i da se kvalifikuju za pravilnu upotrebu medija u vaspitanju i obrazovanju, kako u formalnom obrazovnom sistemu, tako i u slobodnom vremenu mladih. (Kovačević, 2006).

Dečje viđenje televizije

Kada govorimo o ulozi televizije u vaspitanju dece, ne smemo zanemariti ispitivanje dečjeg mišljenja o televiziji. Veoma je bitno da imamo uvid u to koje sadržaje naša deca najčešće gledaju, koji su razlozi za to, kao i kako oni te sadržaje ocenjuju. Beždanov-Gostimir (2000) je u svojoj knjizi „Dete sa tri lista“ interpretirala rezultate istraživanja koja su sprovedli studenti Učiteljskog fakulteta u Beogradu. Teme istraživanja bile su vezane za mišljenje dece mlađeg školskog uzrasta o televiziji kao mediju, uticaj televizije na agresivno ponašanje dece, kao i prepoznavanje emocija kod likova iz crtanih filmova i ljudi iz stvarnog socijalnog okruženja. Rezultati su pokazali da gotovo svi učenici vole da gledaju televiziju, a većina to čini svakodnevno. Više od polovine roditelja ne kontroliše koliko vremena njihova deca provode gledajući televiziju. Učenici najradije gledaju filmove, serije, emisije za decu i emisije u kojima ima smeha i humora, dok gotovo niko ne prati vesti i informativne emisije. Takođe, vole da gledaju sportski program, crtane filmove, polovina voli da gleda modne emisije, dok gotovo niko ne gleda scene u kojima se pojavljuju naga tela. Polovina ispitanih učenika gleda televiziju u prisustvu roditelja i gotovo niko ne smatra da je televizija štetna. Gotovo svi učenici imaju svoju omiljenu TV zvezdu, a više od polovine učenika voli da se oblači i ponaša kao njihova omiljena TV zvezda. Ovaj podatak nam svedoči koliko je televizija moćno sredstvo manipulacije, kao i koliki je uticaj televizije na ponašanje dece i formiranje njihove ličnosti. Sa druge strane mali broj roditelja ima kontrolu nad sadržajima koje njihova deca gledaju i vremenom koje provode uz televiziju. Mislim da treba mnogo da se radi upravo na uzajamnom dejstvu ova dva faktora, jer uticaji koje televizija ima na decu mogu biti pogubni, naročito ako roditelji nisu upućeni u to kakve uticaje televizija vrši na njihovu decu. Đorđević (1975) piše o preferencijama dece prema televizijskim emisijama. On ističe da učenici osnovne škole na televiziji najradije gledaju filmove. Ono što film čini privlačnijim od ostatka televizijskog programa jeste to što film može da zadovolji mladalačku želju za doživljajem. Na mesto nekadašnjih doživljaja koje su deca imala učestvujući u različitim „avanturama“ u pripodi, zatim čitanjem avanturističkih romana, sada dolazi film koji mladima pruža osećaj da učestvuju u avanturama njegovih aktera. Film zadovoljava dečju potrebu za igrom, borbenim težnjama, a najpopularniji su oni filmovi koji

reflektuju stvarnu sliku realnog sveta. Nasuprot tome, najgori su filmovi koji pružaju lažnu sliku, falsifikujući život i stvarnost. U drugoj polovini 20. veka najpopularniji filmovi među dečacima bili filmovi u kojima je do izražaja dolazila akcija, dinamika, hrabrost, istrajnost (ratni, istorijski i vestern-filmovi), dok su devojčice najčešće birale filmove u kojima preovlađuju sentimentalni, romantični i patetični motivi (crtani filmovi, muzički, ljubavni i filmovi o životinjama). Kasnijih godina vestern-filmovi prestali su da budu toliko privlačni, jer nisu zadovoljavali potrebe novog vremena, te su omiljeni junaci postajali junaci akcije iz NOB-a, obnove i izgradnje naše zemlje, koji se bore protiv nepravde u svetu. (Đorđević, 1975).

Početakom 21. veka omiljeni televizijski junaci bili su sportisti i glumci (Bezdanov, 2000), što nam svedoči o međuzavisnosti društvenog uređenja, sistema vrednosti, medija i drugih faktora koji utiču na vaspitanje dece.

Pored pozitivnih uticaja televizije i emisija čiji saržaji imaju pozitivan uticaj na decu, o čemu je bilo reči, postoje i drugačiji crtani filmovi i program za decu. Roditelji se nalaze pred problemom da često ne razumeju likove iz crtanih filmova koje gledaju njihova deca. Današnjoj deci omiljeni crtani filmovi su oni čiji su glavni junaci fantastična bića, koja se obično bore protiv „druge strane“ i često se teško razaznaje ko je pozitivan, a ko negativan lik. Crtani filmovi koji su omiljeni dečacima, najčešće su puni agresije i nasilnog ponašanja, dok crtani filmovi „za devojčice“ veličaju lepotu i pridaju važnost spoljašnjem izgledu, što može biti pogubno za formiranje sistema vrednosti kod dece. Ni ovi crtani filmovi nisu lišeni agresije. O uticaju televizije i medija uopšte na pojavu agresivnog ponašanja i nasilja među decom pisali su mnogi autori, te je važno osvrnuti se i na ovaj aspekt uloge televizije u vaspitanju i obrazovanju.

Uticaj televizije na pojavu agresivnosti kod dece

Poslednjih godina široko je rasprostranjen stav, kako laik, tako i stručnjaka, da kvalitet obrazovnog programa, pa i samih crtanih filmova, opada u odnosu na ranije periode. Kritikuemo crtane filmove novije produkcije i žalimo za divnim i bezazlenim „crtaćima“ uz koje smo mi odrastali. Sve češće možemo čuti kako su današnji crtani filmovi puni agresije i kako

našoj deci šalju iskrivljene poruke o svetu i čoveku. Jasno je da deca u svojim omiljenim junacima iz crtanih filmova vide uzore, modele čije oblike ponašanja usvajaju. Iz toga sledi zaključak da deca zaista mogu da postanu agresivna zahvaljujući crtanim filmovima koje gledaju. Mnogi veličaju slavnog Diznija i njegove crtane filmove, koje ocenjuju kao mnogo kvalitetnije od današnjih. Neosporno je da je Dizni napravio revoluciju kada su u pitanju crtani filmovi i učinio ih dostupnim i omiljenim svakom detetu. Međutim, gotovo u svakom Diznijevom crtanom filmu imamo negativce, zle veštice, čarobnjake, dešavaju se ubistva, bacanja kletvi, spletke. Tačno je da na kraju uvek pobeđuje dobro i iz toga izvlačimo moralne pouke koje prenosimo deci, ali svakako postoji opasnost od usvajanja agresivnih oblika ponašanja, stvaranja nerealnih strahova kod dece, kao i formiranje iskrivljene slike sveta. Mišljenja sam da stavovi roditelja i odraslih uopšte često mogu da budu veoma subjektivni, te oni veličaju Diznijeve filmove, kao i druge crtane filmove iz svog detinjstva, iz razloga što su im bili dragi. Takođe, mnogi od ovih filmova nastali su na temeđu tradicionalnih bajki, što ih odraslima čini bliskim i razumljivim. Savremeni crtani filmovi imaju neobične nazive, a njihovi glavni akteri su bića koja su odraslima nepoznata i teško shvatljiva.

Pored agresivnih i nasilnih sadržaja koji utiču na ponašanje dece, Dmitrović (2011) kao uzrok pojave agresivnosti kod dece ističe i same okolnosti koje stvara prisutnost medija u našim životima. Naime, ne postoji porodica kojoj televizija nije sastavni deo svakodnevnice. Neki autori televiziju nazivaju i „članom porodice“. Često se porodica okuplja upravo ispred televizora, odlažu se obaveze i potrebe dece; od njih se traži da budu mirna i da ćute dok traje dnevnik, utakmica ili neki drugi program. Roditelji često, svesno ili ne, ne saslušaju šta se dogodilo u školi, kakav problem ima njihovo dete, jer njihovu pažnju zaokuplja televizija. Ovakvi i slični slučajevi mogu kod dece da probude agresiju i nasilno ponašanje, kao sredstvo skretanja pažnje na sebe i postizanja cilja.

Ako se vratimo na uticaj sadržaja televizijskog programa na decu, treba pomenuti da deca osnovnoškolskog uzrasta provedu u proseku 90 minuta dnevno gledajući televiziju. Dmitrović (2011) ističe primere samoubistava dece, na koja su uticali upravo sadržaji crtanih filmova. „Jedan od takvih primera desio se u Podgorici, kada se devetogodišnja devojčica nakon odgledanog crtanoog filma sa vilama koje lete bacila sa šestog sprata, a još je pri tome pozvala

svoju mlađu sestru da joj se pridruži, na šta, na svu sreću, ona nije pristala (sličan primer je bio u Subotici gde je dete skočilo u bunar nakon gledanja Teletabisa)“ (Dmitrović 2011, 59). Međutim, Bezdanov (2000) ističe rezultate istraživanja pod nazivom Uticaj televizije na agresivno ponašanje dece, koje su sprovedli studenti Učiteljskog fakulteta u Beogradu. Rezultati ovog istraživanja ukazuju da situacija nije alarmantna kao što izgleda, jer se iz dobijenih podataka zaključuje da se deca u retkim slučajevima identifikuju sa negativnim i agresivnim likovima iz crtanih filmova. Najveći broj dece pravi jasnu razliku između fantazije i stvarnosti i ne dovodi u vezu televizijski program sa sgresivnim ponašanjem u stvarnom životu. Međutim, polovina ispitanih učenika pristaje na nemilosrdna sredstva ostvarenja ciljeva, što se može pripisati uticaju agresivnih crtanih filmova.

Pored programa koji je namenjen deci, ne smemo zanemariti činjenicu da deca često gledaju i program koji nije prilagođen njihovom uzrastu, gde je takođe zastupljeno nasilje, kao i mnogi drugi nepoželjni načini ponašanja. Neosporno je da treba raditi na osveščivanju roditelja i njihovoj kontroli sadržaja koji deca gledaju, o čemu će kasnije biti reči.

Crtani filmovi

Kada govorimo o televizijskom programu za decu, najčešće se misli upravo na crtane filmove. Već je bilo reči o tome kako televizijski program može uticati na dečje ponašanje, pojavu agresivnosti, ali i toleranciju, prihvatanje različitosti, prosocijalno ponašanje. Milenković (2008) se takođe bavila uticajem crtanih filmova na decu predškolskog uzrasta. Ova autorka ističe da u najranijem detinjstvu deca sadržaje sa televizije vide kao gomilu nepovezanih slika. Oni ne prave razliku između stvarnog sveta i onoga što prenosi televizija. Oko treće ili četvrte godine, dete počinje da shvata da se televizijski program sastoji od povezanih priča, i takođe shvataju da televizija nije stvarna. Deca tada uspevaju da shvate da fantastična bića iz crtanih filmova nisu stvarna. Interesantno je da u periodu predškolskog detinjstva deca televizijski program ne razlikuju prema sadržaju, nego prema tome da li je smešan, zabavan, dosadan i slično. Čest je slučaj da nakon gledanja određenog crtanoog filma deca listaju slikovnice sa junacima istog, nose

garderobu na kojoj su naslikani njihovi omiljeni junaci, imaju igračke sa njihovim likom. Razlog tome jeste taj što se deca vezuju za slike. Čak i kada je televizija u pitanju, ono što decu privlači i drži njihovu pažnju jesu povezane slike koje se smenjuju. (Miladinović, 2008)

Deca se gotovo neizostavno identifikuju sa omiljenim likovima iz crtanih filmova. Miladinović (2008), pišući o ovoj temi ističe da su deca „veoma ograničena i često bez ikakvog uticaja na zbivanja koja su odredili i usmerili odrasli. Osim igre, i televizija omogućuje da se deca oslobode osećanja bespomoćnosti, uživljavajući se u neku od uloga, poistovećujući se sa junakom koji za njih predstavlja simbol snage i nezavisnosti. Dete poseduje izuzetnu sklonost da se identifikuje sa drugom ličnosti, drugim junakom. Identifikacijom sa nekim junakom crtanog filma koji ga privlače, ili koga se pribojava, dete sebe integriše u druga bića i pojave, te tako ima utisak da gospodari situacijom, određuje granice i pravila ponašanja. Sve mu je dostupno i ostvarljivo. Identifikovanje sa junacima je proširivanje vlastitog unutrašnjeg života, zadovoljenje težnje za doživljajem karakterističnim za decu. Izbor lika za identifikaciju često izaziva žustre diskusije. Identifikacija sa negativnim likom na ekranu predstavlja za neke pedagoge krajnju opomenu i predlažu da se deca liše svake mogućnosti susreta sa takvim likovima. Međutim, zbog svoje jednostavnosti, ovakvo shvatanje je neodrživo. Pogrešno je shvatanje da dete bira lik za identifikaciju prema sopstvenoj ličnosti. Na dete deluju mnogi faktori: porodica, predškolske i druge ustanove, vršnjaci, sredina, mas-mediji, i nijedan faktor se ne sme isključiti jer dete raste i razvija se kao rezultat svih tih uticaja.“ (Miladinović 2008, 167). Dakle, pred roditelje, vaspitače i druge odrasle osobe se stavlja zadatak da vode računa o izboru sadržaja koje deca gledaju, da razgovaraju sa njima o likovima koji su im idoli, da analiziraju njihovo ponašanje i otklone eventualne negativne uticaje koje junaci crtanih filmova vrše na decu.

Takođe je važno pomenuti da crtani filmovi podstiču dečju maštu. Treba biti na oprezu kada su u pitanju fantastična bića iz crtanih filmova, uamišljeni svetovi i nerealni događaji koji se u crtanim filmovima dešavaju. Pored opasnosti od stvaranja iskrivljene slike sveta, zbog koje svakako treba biti na oprezu, crtani filmovi utiču na dečju maštu. Maštanje je svojstveno svakom detetu, a podsticanje mašte je korisno, iz razloga što neguje dečju kreativnost, individualnost i stvara balans između intelektualnog i emocionalnog razvoja ličnosti.

Kontrola televizijskih sadržaja i uloga roditelja

Danas, kada je televizija deci bezuslovno dostupna, moramo više nego ikad voditi računa o tome kako ona doživljavaju televiziju, koje sadržaje prate i na osnovu čega ih biraju. Roditelji, zauzeti poslom, obavezama, brigom o egzistenciji svoje porodice, zanemaruju brigu o sadržajima kojima su njihova deca izložena. Često je mnogo lakše uključiti televizor i time zabaviti decu, nego im se aktivno posvetiti. Uz mnoštvo kanala specijalizovanih za puštanje crtanih filmova i drugih sadržaja namenjenih deci, roditelji se osećaju bezbrižno i ne razmišljaju o tome da li su ti sadržaji zaista prilagođeni deci i da li sa sobom nose i negativne uticaje. Neophodno je roditelje edukovati, odnosno osvestiti u njima potrebu za uvidom u sadržaje koje njihova deca gledaju i junake sa kojima se identifikuju, jer je to jedini način prevencije i uklanjanja negativnih uticaja televizije.

Pored sadržaja koji su namenjeni deci, mladi često prate i sadržaje za odrasle, koji nisu prilagođeni njihovom uzrastu. Poslednjih godina u našim medijima, odnosno televiziji, bilo koji program koji se emituje mora da ima istaknutu uzrasnu granicu, odnosno uzrast kome je namenjen. Ovo bismo mogli istaći ako pozitivnu meru prevencije, međutim, dešava se da se uzrasne granice ne određuju realno, nego se podižu, da bi određeni program koji je gledan mogao da se emituje u „udarnim“ terminima. Ovo selektovanje programa je samo predlog, odnosno orijentir roditeljima, ali ako oni ne vode računa o tome da deca zaista ne gledaju sadržaje koji im nisu prilagođeni, neće se postići željeni efekti. Problem se javlja i kada deca ostaju sama kod kuće, jer tada roditelji nemaju kontrolu nad programom koji deca gledaju. Stoga je veoma važno da televizijske kuće shvate ozbiljnost i odgovornost svog uticaja na mlade, te da zaista sadržaje koji mogu imati štetan uticaj na mlade ne pustaju u dnevnim terminima. U oktobru 2012. godine Republična radiodifuzna agencija je pooštrila kriterijume i pojedinim televizijama naložila mere koje se odnose na označavanje pojedinih emisija, vreme emitovanja i prekrivanje psovki i uvredljivog govora.

(<http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/Друштво/1202190/PPA+одредила+мере+емитерима.html>). Takođe, praćeno zabranom pušenja na javnim mestima, došlo je i do zabrane pušenja i

konzumiranja alkohola u televizijskim emisijama, što takođe predstavlja vid prevencije i otklanjanja negativnih uticaja na mlade.

Budući da na vaspitanje i razvoj detetove ličnosti utiču mnogi faktori – porodica, škola, socijalno okruženje, mediji, neohodno je da se svi oni udruže, vršeći jedinstven uticaj na decu, a sve u cilju što zdravijeg razvoja i odrastanja mladih.

Crtani filmovi i detinjstvo danas

Postoje razne spekulacije i pretpostavke, kako laika, tako i stručnjaka o tome šta je najbolje za našu decu i kako da ih zaštitimo od sveta u kome žive. Taj svet nije idealan i ima mnoge nedostatke, ali moramo imati u vidu da se društvene prilike i načini života menjaju. Mi možemo primetiti promene i konstatovati da su stvari bolje ili lošije u odnosu na vreme kada smo rođeni i kada smo odrastali. Međutim, ne smemo izgubiti iz vida da je ovaj svet, takav kakav je danas, jedini za koji današnja deca znaju. Ne smemo im nametati vrednosti i stil života iz prošlih vremena i narušavati svet koji je njihov dom.

Za potrebe ovog rada iskoristili sam pomoć onih koje često pokušavamo da oblikujemo po svojoj meri, a zaboravljamo da se posvetimo mnogo važnijoj stvari, a to je da svet sačuvamo i učinimo što boljim i bezbednijim za njih – za decu. Pomogla su nam dva dečaka uzrasta 7,5 i 6 godina i jedna četvorogodišnja devojčica. Sa ciljem da „iz prve ruke“ saznamo kakva je to veza između dece i medija, odnosno televizije, kakav program deca vole da gledaju i kakav uticaj taj program ima na njih, napravili smo mali intrervju i deci postavili nekolicinu pitanja vezanih za televiziju i crtane filmove. Pitali smo ih šta najviše vole da gledaju na televiziji; koji im je omiljeni crtani film i zašto; da li u svakom crtanom filmu postoje pozitivni i negativni likovi i borba između dobra i zla; da li su im omiljeni likovi oni koji su na strani dobra ili negativci; da li postoji crtani film koji ne vole da gledaju; da li misle da postoje crtani filmovi koji su namenjeni samo devojčicama ili samo dečacima; da li bi radije gledali televiziju, odnosno crtane filmove ili izašli napolje da se igraju itd.

Najviše informacija smo uspjeli da dobijemo od najstarije dečaka (7,5 godina). Kada smo ga pitali šta najviše voli da gleda na televiziji, počeo je da nabraja dečje kanale na kojima se puštaju samo crtani filmovi, kao što su Minimax, Ultra. Zatim smo ga pitali da li voli da gleda nešto drugo osim crtanih filmova, na šta je odgovorio da voli da gleda filmove i gleda ih u prisustvu roditelja, a ne voli vesti, odnosno informativno-politički program. Omiljeni crtani film mu je Monsuno. U pitanju je crtani film japanske produkcije u kojem postoje čudovišta koja se međusobno bore. On uvek navija za pozitivne likove. Voli kada u crtanim filmovima postoji borba između dobra i zla (ili uopšte dve suprotstavljene strane), ali ističe da voli i „mir i harmoniju“. Drugi dečak (6 godina) takođe voli da gleda Monsuno, kao i crtane filmove o dinosaurima. On ističe da uvek u crtanim filmovima navija za „negativce“ i voli borbu. Oba dečaka na pitanje koji crtani film ne vole, ističu da ne vole Baby (TV kanal namenjen deci do 3 godine) i ne vole „Podzemne ljude“, crtani film za koji kažu da je strašan. Obojica vole da gledaju i crtane filmove koji su obično omiljeni devojčicama, kao što je Winx Club, a stariji dečak misli da postoji razlika između „muških i ženskih crtača“, a razliku vidi u ponašanju likova. Na pitanje da li bi radije gledali crtani film ili izašli napolje da igraju fudbal, nakon dvoumljenja i razmišljanja, odlučili su da bi se radije igrali napolju.

Na pitanje na koji način bi rešili konflikt sa drugom koji se igra igračkom koju oni u tom trenutku žele, stariji dečak je odgovorio da bi „lepo zamolio“ druga da mu da igračku, dok bi mlađi dečak agresivno odreagovao. On ističe da najbolje drugove bira prema tome što „bacaju petarde, govore ružne reči i znaju ružne pesme...“

Devojčica (4 godine) za razliku od dečaka voli da gleda Baby (TV kanal namenjen deci do 3 godine), a omiljeni crtani filmovi su joj Pepa prase, Hallo Kitty, Jagodica Bobica, Winx Club. Možemo primetiti da među crtanim filmovima koje preferira devojčica ima onih u kojima postoje agresivni momenti i borba između dve suprotstavljene strane, ali ima i onih u kojima nema agresije. Od navedenih crtanih filmova najviše voli da gleda Winx Club, zato što se u njemu „devojčice vile spasavaju svet“. Hallo Kitty voli zato što „maca Kitty ima lepe haljine“. Takođe ističe da voli i bajke Snežana i sedam patuljaka, Uspavana lepotica itd. Na pitanje da li je primetila da u svakoj bajci postoji neka zla veštica ili slično, rekla je da jeste, ali da zna da to nije stvarno, što dovodi do zaključka da pravi razliku između fantazije i realnosti. Najbolje drugarice

bira po tome što su „lepe, nose haljine, imaju dugačku kosu“, a ne voli drugarice koje su „debele i stalno nose helanke“. Odgovore dobijene na pitanja o drugaricama možemo pripisati tome što deca u predškolskom detinjstvu, dok su još na nivou konkretnog, najviše pažnje posvećuju spoljašnjim karakteristikama drugih. Međutim, uzrok tome može biti i uticaj crtanih filmova čije glavne junakinje su uvek lepe, bajki u kojima se veličaju princeze i lepota, primera iz okruženja koje pružaju majka ili bliske ženske osobe, što svedoči o mnoštvu uticaja na vaspitanje i njihovom uzajamnom dejstvu.

Potom smo deci pustili isečke iz serijala „Na slovo, na slovo“ koji je bio omiljen deci '70-tih godina 20. veka i „Laku noć, deco“ koji su volela deca '90-tih. Oba serijala su im bila dosadna. Dečak (7,5 godina) rekao je da je „Laku noć, deco“ dosadno zato što je „previše lutkasto“. Kroz razgovor smo došli do zaključka da je dosadno zato što nema dinamične radnje i akcije na koju su deca navikla u crtanim filmovima koje gledaju. „Na slovo, na slovo“ im je takođe bilo dosadno iz razloga što „nešto bez veze brbljaju“.

Iz dobijenih odgovora, izvukli smo nekoliko zaključaka. Pre svega, mislimo da je današnji televizijski program siromašan emisijama za decu. Deca uglavnom prate crtane filmove, te iz toga razloga nisu navikla na igrani ili lutkarski program za decu. Dalje, iako su mnoge emisije starije produkcije u vreme kada su nastale bile veoma popularne među decom, a neosporno je da i danas prenose dobre vaspitne i moralne pouke, ne smemo izgubiti iz vida da se vremena menjaju i da današnja deca odrastaju u drugačijim društvenim uslovima od svojih roditelja, pa čak i starije braće i sestara. Crtani filmovi danas, a i neki stariji, obiluju žargonom i načinom govora i komunikacije karakterističnim za prostor i vreme u kojem su nastali. Komentar da u emisiji „Na slovo, na slovo“ „nešto bez veze brbljaju“ objašnjavamo upravo time što je govor koji se koristi drugačiji od onoga koji koriste današnja deca, odrasla uz internet, deca koja ne znaju za prekid programa ili lošu sliku jer antena na krovu nije dobro okrenuta, ali znaju da se konektuju na internet i puste crtani na YouTube-u i iznerviraju se zato što „baguje“.

2010 godine, u produkciji RTS-a snimljene su nove epizode serijala „Na slovo, na slovo“. Scenario Duška Radovića, po kojem je rađen ovaj serijal nekada, ostao je isti, a izmenjeni su glumci, lutke i ambijent.

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/16/Kultura/811262/%22Na+slovo,+na+slovo%22+ponovo+na+RTS-u.html>). Međutim, ovaj poduhvat se nije pokazao kao uspešan, a emisija nije doživela ni deo popularnosti koju je imala nekada. Mnogo je lakše roditeljima da uključe kanal na kojem 24h dnevno idu crtani filmovi, nego da prate kada će na RTS-u biti prikazana emisija "Na slovo, na slovo". Deca od najranijeg uzrasta zapamte broj na kojem se nalazi njihov omiljeni dečji kanal, ne znajući za druge mogućnosti koje im se pružaju. Igrani program za decu, serije i obrazovne emisije kao što su pomenuta "Na slovo, na slovo", "Kocka, kocka, kockica", "Metla bez drške" odavno više nisu dostupni. Maštom i slobodnim vremenom naše dece vladaju crtani filmovi, uglavnom strane produkcije, a domaći obrazovni program odavno je utihnuo.

Terminološko razjašnjenje osnovnih pojmova istraživanja

Uticaj

Uticaj je termin koji u psihologiji svojim opštijim značenjem izbegava konotaciju determinizma. Može se odnositi na bilo koji proces, obuhvatajući i patologiju, kao i terapiju. (Psihološki rečnik, 1988)

Televizijske emisije za mlade

Televizijske emisije za mlade namenjene su razonodi, pouci, naučnom i umetničkom informisanju i usmeravanju dece od predškolske dobi do adolescentske dobi. Sve televizijske stanice imaju ih u svojoj redovnoj programskoj shemi, a ostvaruju ih i uređuju posebne redakcije dečjeg programa, sa većim brojem spoljnih saradnika, pisaca, scenarista, filmskih i drugih stvaralaca za decu.

Televizijske emisije za decu treba razlikovati od obrazovnih televizijskih emisija, čiji je primarni cilj obrazovna pouka u vezi sa školskim obrazovnim programima.

Budući da deca, prema nekim istraživanjima, pored TV ekrana provode dva i više sati dnevno, televizija se ubraja u najmasovnije vaspitne i obrazovne činioce našeg vremena. Naučno su utvrđene i uzročno-posledične veze između televizijskih emisija ispunjenih nasiljem i kriminalom i kriminogenih pojava u dečjem ponašanju. Zbog toga se interes televizije za dete kao gledaoca ne sme ograničiti samo na emisije za decu, već utisaj televizijskih poruka na razvoj detetove psihe i ličnosti valja imati na umu i kada je u pitanju TV program uopšte. Vaspitanje deteta kao televizijskog gledaoca u slobodnom vremenu danas je značajan zadatak škole i roditelja. (Pedagoška enciklopedija, 1989)

Agresivnost

Agresivnost je osobina ličnosti da se, manje-više dosledno, prema svojoj bližoj i daljoj okolini odnosi neprijateljski i razorno. S obzirom na širinu registra ponašanja, mora se pretpostaviti da proizilazi iz strukturalnih odnosa u ličnosti, da je uporedivo postojana, ali da nije trajna osobina i da se reorganizacijom ona može menjati. (Psihološki rečnik, 1988)

Agresivnost je ponašanje kojem je u osnovi namera da se nekome nanese šteta, da se ugrozi i povredi nečiji identitet. Mogu je izazvati različiti uzroci, kao što su neprijatnosti, konflikti, doživljaji lične ugroženosti itd. Kako je agresija vrsta ponašanja koje je najčešće socijalno nepoželjno i nastoji se suzbiti socijalizacijom, to na oblike ponašanja i smer agresije znatno utiču socijalni faktori. Pobuđeni agresivni poticaji u detetu samo ponekad dovode do fizičke agresije ili nekog drugog ispoljavanja otvorenog besa i neprijateljstva u procesu socijalizacije, jer su to oblici ponašanja koje je dete u procesu socijalizacije naučilo inhibirati. Agresija nije uvek

usmerena na izvor koji je izazvao agresivno ponašanje, nego se premešta na druge, zamenjene ciljeve.

Postoje neki specifični uslovi koji pospešuju pojavu agresije. Tako često izloženost modelima agresivnog ponašanja odraslih može kod deteta smanjiti inhibiciju agresije u istim ili sličnim situacijama. (Pedagoška enciklopedija, 1989)

Ponašanje

Ponašanje je aktivan odnos čoveka i životinja prema okolini. Ponašanje životinja je u osnovi prilagođavanje prilikama okoline, dok se čovek ne samo prilagođava okolini, već je i menja, odnosno podešava svojim potrebama. Čovekovo ponašanje je društveno uslovljeno. S tog stanovišta ono može biti adekvatno ili neadekvatno. Devijacije se pojavljuju kada subjekat ponašanja ili potcenjuje ili precenjuje svoju ulogu u društvenoj sredini, kada kod njega nastane raskorak između verbalnih i radnih aktivnosti, kad izgubi kritičnost i kontrolu nad svojim postupcima. Ponašanje svakog čoveka razvija se i formira pod različitim uticajima. Najsistematičniji su oni uticaji koji na dete deluju u porodici i predškolskoj ustanovi, a posebno su važni i trajni uticaji u školi. (Pedagoška enciklopedija, 1989)

Dete

Dete je ljudski potomak. Termin ne određuje jasno i dosledno uzrasne granice, ali najčešće obuhvata uzrast od odojčeta do puberteta. (Psihološki rečnik, 1988)

Detinjstvo je period u čovekovom individualnom razvoju za koji je karakteristično stanje nezrelosti i intenzivno biološko, psihološko i socijalno sazrevanje i razvoj. (Pedagoška enciklopedija, 1989)

Metodološka orijentacija

1. Predmet istraživanja

U savremenom svetu u kome živimo, mediji su postali neizostavan deo svakodnevnog života. Pored napretka tehnike i pojave interneta, te mnogih mogućnosti koje se pružaju mladima, televizija je svakako medij i sredstvo informisanja, razonode i zabave koje ne zastareva. Ekranski mediji, odnosno televizija je postala nezaobilazan "komad nameštaja" u svakom domu, a zbog velikog prisustva u životu svih generacija, mnogi je nazivaju i još jednim članom porodice. Deca se rađaju i odrastaju uz televiziju, a nije redak slučaj i da više vremena provode uz televizijski program, nego sa svojim roditeljima. Imajući sve ovo u vidu, shvatamo da je uticaj televizijskog programa na decu neizbežan. Ono što su roditelji, okolina, kao i sami organizatori i realizatori televizijskog programa dužni da urade jeste da se pobrinu da televizijski program na decu i omladinu ima pozitivan vaspitni uticaj. Potrebno je ogromne potencijale televizije iskoristiti u pravom smeru, emitujući kvalitetne sadržaje sa pozitivnim vaspitno-obrazovnim porukama i vrednostima. Pri tom treba voditi računa da se ne ode u drugu krajnost, gde televizija postaje jedini izvor znanja, zabave i uzima ulogu vaspitača. Često zaboravljamo da odvojimo vreme za svoju decu, da zajedno sa njima gledamo televiziju, vršimo odabir sadržaja i organizaciju vremena provedenog uz televizijski program. Deca su izložena sadržajima koji nisu prilagođeni njihovom uzrastu i potrebama. Najčešće teme crtanih filmova su nasilje, sukobi, borbe, bez promovisanja tolerancije, zajedništva i pozitivnih ljudskih vrednosti. Rezultat toga može biti poguban – deca imaju pogrešne modele ponašanja, a agresivnost više nije retka dečja osobina. Mnogi autori pojavu agresivnosti dovode u vezu sa modelima ponašanja, a veliki broj modela čine upravo likovi iz crtanih filmova ili drugih programa koje deca prate.

2. Problem istraživanja je bio:

- Kako ekranski mediji utiču na dečje ponašanje i pojavu agresivnosti?

3. Cilj i karakter istraživanja

- Cilj je bio: Ispitati uticaj ekranskih medija na pojavu agresivnosti kod dece
- Karakter je bio: Empirijsko istraživanje

4. Zadaci istraživanja bili su:

- Ispitati koliko je televizija prisutna u slobodnom vremenu dece.
- Ispitati da li roditelji imaju kontrolu nad vremenom koje deca provode uz televiziju i sadržajima koje gledaju.
- Ispitati koje sadržaje deca najviše vole da gledaju.
- Ispitati mišljenje dece o uticaju televizije na njihovo ponašanje i način na koji deca rešavaju konflikte.

5. Hipoteze su bile:

- Opšta hipoteza: Pretpostavlja se da ekranski mediji, odnosno sadržaji koje deca gledaju, utiču na pojavu agresivnosti kod dece.
- Posebne hipoteze:
 - Pretpostavlja se da je televizija u velikoj meri prisutna u slobodnom vremenu dece.
 - Pretpostavlja se da roditelji nemaju kontrolu nad vremenom koje deca provode uz televiziju i sadržajima koje gledaju.
 - Pretpostavlja se da su sadržaji koje deca vole da gledaju na televiziji raznovrsni
 - Pretpostavlja se da deca nisu mišljenja da televizija utiče na njihovo ponašanje, ali da način na koji rešavaju konflikte jeste u vezi sa sadržajima koje gledaju.

6. Varijable

- Zavisna varijabla je bila: agresivnost dece
- Nezavisna varijabla je bila: ekranski mediji
- Strana varijabla je bila: pol učenika

7. Metode, tehnike i instrumenti

- Metode: deskriptivna metoda
- Tehnike: anketiranje
- Instrumenti: upitnik

8. Populacija i uzorak

- Populacija
 - Sadržaj: učenici 6. razreda osnovne škole “Đura Daničić”, Novi Sad
 - Vreme: Jun 2013. godine
- Uzorak
 - Vrsta: namerni
 - Veličina: 60

9. Organizacija istraživanja

Istraživanje je bilo sprovedeno u dva odeljenja 6. razreda osnovne škole Đura Daničić u Novom Sadu.

10. Način obrade podataka

Podaci su obrađeni postupkom deskriptivne statistike, a interpretirani prema postavljenim zadacima.

Rezultati istraživanja i njihova interpretacija

Tabela br. 1 Najdraže aktivnosti učenika

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Čitam knjige	1	5,88	9	32,14	10	22,22
Gledam TV	1	5,88	10	35,71	11	24,45
Igranje napolju	12	70,59	21	75	33	73,33
Internet	9	52,95	11	39,29	20	44,44
Igrice	3	17,65	5	17,86	8	17,78
Nešto drugo	3	17,65	8	28,57	11	24,45
Zbir	29		64		93	

Najveći broj ispitanih učenika, što je 73,33%, igranje napolju sa drugarima navode kao svoju omiljenu aktivnost. 44,44% učenika najviše voli slobodno vreme da provodi uz internet, 24,45% najviše voli da gleda televiziju, 22,22% najviše voli da čita knjige, a 17,78% učenika voli da igra igrice. 24,45% učenika, pored ponuđenih aktivnosti, voli da radi nešto drugo; navodili su da vole da idu na trening, ples, a manji broj učenika navodi da voli šoping, da jede, da pravi zanimljive figurice i istražuje itd.

Važno je istaći da devojčice u mnogo većem broju čitaju knjige (32,14% devojčica, a 5,88% dečaka) i gledaju televiziju (35,71% devojčica, a 5,88% dečaka), dok uz internet više vremena provode dečaci (52,95% dečaka i 39,29% devojčica). Takođe primećujemo da su se dečaci većinom odlučivali za jednu do dve omiljene aktivnosti, dok su devojčice birale više omiljenih aktivnosti.

Tabela br. 2 Mišljenje učenika o korisnosti televizijskih sadržaja

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Da	14	82,35	26	92,86	40	88,89
Ne	1	5,88	2	7,14	3	6,67
Neodlučni	2	11,77	0	0	2	4,44
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

Najveći broj ispitanih učenika, što je 88,89%, misli da je televizija korisna i da gledajući televizijski program može nešto da se nauči. Oni korisnost i pozitivne strane televizije vide u postojanju kanala kao što su Animal Planet, National Geographic, History, Discovery, za koje smatraju da su edukativni i da gledajući ih može nešto da se nauči. Manji deo učenika ističe da je televizija korisna zbog zabave (gledanje serija), a nekoliko učenika ističe da gledajući televiziju mogu poboljšati svoje znanje engleskog jezika. 6,67% ispitanih učenika je mišljenja da televizija nije korisna, a kao razlog tome većinom navode to što se na televiziji prikazuju "gluposti". 4,44% ispitanih učenika je neodlučno prilikom procene korisnosti televizijskog programa.

Tabela br. 3 Svakodnevno gledanje televizije

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Da	12	70,58	22	78,57	34	75,56
Ne	5	29,42	6	21,43	11	24,44
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

Od ukupnog broja ispitanih učenika 75,56%, tj, 70,58% ispitanih dečaka i 78,57% ispitanih devojčica, televiziju gleda svakodnevno. 24,44% učenika, odnosno 29,42% dečaka i 21,43% ispitanih devojčica ne gleda televiziju svakog dana.

Tabela br. 4 Vreme koje učenici provode uz televiziju na dan

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
1 sat ili manje	7	41,18	13	46,43	20	44,44
2-3 sata	8	47,06	13	46,43	21	46,67
3-5 sati	1	5,88	2	7,14	3	6,67
Više od 5 sati	0	0	0	0	0	0
Ne gledam	1	5,88	0	0	1	2,22
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

Prema dobijenim podacima zaključujemo da najveći broj ispitanih učenika, što je 46,67%, gledajući televiziju provodi 2-3 sata dnevno. 44,44% učenika televiziju gleda sat vremena dnevno ili manje, 6,67% učenika uz televiziju provodi 3-4 sati dnevno. Niko od ispitanih učenika ne provodi više od 5 sati dnevno gledajući televiziju, dok 2,22% učenika ističe da uopšte ne gleda televiziju. Interesantno je da sve devojčice gledaju televiziju, dok među dečacima ima onih koji ne gledaju televiziju.

Tabela br. 5 Najčešći saučesnici učenika prilikom gledanja televizije

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Niko (sam/a gleda)	11	64,71	12	42,86	23	51,11
Brat/sestra	6	35,29	18	64,29	24	53,33
Drug/drugarica	3	17,65	7	25	10	22,22
Roditelji	5	29,41	9	32,14	14	31,11
Zbir	25		46		71	

Prema dobijenim podacima, od ukupnog broja ispitanih učenika 53,33% najčešće gleda televiziju u društvu brata ili sestre, 51,11% učenika najčešće televiziju gledaju sami, 31,11% gleda televiziju u društvu roditelja, dok 22,22% učenika najčešće gleda televiziju u društvu druga ili drugarice. Interesantno je istaći da su devojčice davale raznovrsnije odgovore. Devojčice češće gledaju televiziju u društvu brata ili sestre (64,29% devojčica, a 35,29% dečaka), druga ili drugarice (25% devojčica, a 17,65% dečaka), roditelja (32,14% devojčica, a 29,41% dečaka), dok dečaci češće gledaju televiziju sami (64,71% dečaka, a 42,86% devojčica).

Tabela br. 6 Kontrola roditelja nad sadržajima i vremenom koje učenici provode gledajući televiziju

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Da	4	23,53	10	35,71	14	31,11
Ne	13	76,47	18	64,29	31	68,89
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

Prema dobijenih podacima, 31,11% ukupnog broja ispitanih učenika, odnosno 23,53% ispitanih dečaka i 35,71% ispitanih devojčica, ističe da njihovi roditelji kontrolišu sadržaje i ograničavaju vreme koje provode gledajući televiziju. 68,89% ispitanih učenika, odnosno 76,47% dečaka i 64,29% devojčica, ističe da njihovi roditelji nemaju kontrolu nad sadržajima i vremenom koje oni provode uz televiziju. Važno je istaći da roditelji devojčica imaju veću kontrolu nad vremenom koje provode uz televiziju i sadržajima koje njihova deca gledaju (35,71% devojčica, a 23,53% dečaka).

Tabela br. 7 Razgovor sa roditeljima nakon gledanja određenog televizijskog sadržaja

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Da	5	29,42	11	39,29	16	35,56
Ne	9	52,94	15	53,57	24	53,33
Ponekad/zavisi od emisije	3	17,64	2	7,14	5	11,11
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

Prema dobijenim podacima 35,56% ispitanih učenika, odnosno 29,42% dečaka i 39,29% devojčica razgovara sa roditeljima o sadržajima koje gleda na televiziji. 53,33% učenika, odnosno 52,94% dečaka i 53,57% devojčica ne razgovara sa roditeljima o odgledanom televizijskom sadržaju. 11,11% ispitanih učenika, odnosno 17,64% dečaka i 7,14% devojčica ističe da razgovara sa roditeljima o odgledanom televizijskom programu ponekad, u zavisnosti od sadržaja i tematike emisije koju su gledali.

Tabela br. 8 Omiljeni filmski žanrovi učenika

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Komedija	15	88,24	22	78,57	37	82,22
Drama	1	5,88	3	10,71	4	8,89
Akcija	12	70,59	4	14,29	16	35,56
Horor	10	58,82	14	50	24	53,33
Nešto drugo	1	5,88	4	14,29	5	11,11
Zbir	39		47		86	

Od ukupnog broja ispitanih učenika, 82,22% (88,24% dečaka i 78,57% devojčica) kao svoj omiljeni žanr navodi komediju. 53,33% učenika (58,82% dečaka i 50% devojčica) voli da gleda horor filmove; 35,56% ispitanih učenika (70,59% dečaka i 14,29% devojčica) voli da gleda akcione filmove; 8,89% učenika (5,88% dečaka i 10,71% devojčica) voli da gleda dramu. 11,11% učenika (5,88% dečaka i 14,29% devojčica) ističe da pored ponuđenih, preferira i druge žanrove. Devojčice su navodile da pored ponuđenih žanrova vole i ljubavne filmove i crtane filmove na engleskom, dok dečaci vole da gledaju dokumentarne filmove.

Interesantno je istaći da znatno veći procenat dečaka koji gledaju akcione filmove – čak 70,59%, dok ovaj žanr preferira svega 14,29% devojčica.

Tabela br. 9 Omiljeni crtani filmovi učenika

Najčešći odgovori	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Dizniji kratkometražni	7	41,18	9	32,14	16	35,55
Dizniji dugometražni	0	0	25	89,29	25	55,55
Sunder Bob	4	23,53	11	39,29	15	33,33
Code Lyoko	1	5,88	6	21,43	7	15,55
Nindža kornjače	1	5,88	1	3,57	2	4,44
Naruto	5	29,41	1	3,57	6	13,33
Zmajeva kugla	1	5,88	0	0	1	2,22
Renn & Stimpy	1	5,88	5	17,86	6	13,33
Madagaskar	1	5,88	1	3,57	2	4,44
Teletabisi	1	5,88	2	7,14	3	6,66
Štrumpfovi	0	0	4	14,29	4	8,88
Pepa prase	0	0	1	3,57	1	2,22
Čarobni autobus	0	0	3	10,71	3	6,66
Nodi	0	0	2	7,14	2	4,44
Anđelina anakonda	0	0	2	7,14	2	4,44
Barby, Bratz, Winx, Totally Spies, Powerpuff Girls	0	0	10	35,71	10	22,22
Zbir	22		83		105	

Najveći broj ispitanih učenika, što je 55,55%, kao omiljeni crtani film navodi Diznijeve dugometražne crtane filmove. Interesantno je istaći da je među učenicima koji vole Diznijeve dugometražne crtane filmove 89,29% devojčica i 0% dečaka. 35,55% ispitanih učenika (41,18% dečaka i 32,14% devojčica) najviše voli da gleda diznijeve kratkometražne crtane filmove. 33,33% učenika (23,53% dečaka i 39,29% devojčica) kao omiljeni crtani film navodi "Sunder Boba", 15,55% učenika (5,88% dečaka i 21,43% devojčica) najviše voli "Code Lyoko", 13,33% učenika (29,41% dečak i 3,57% devojčica) voli "Naruto", 13,33% učenika (5,88% dečaka i 17,86% devojčica) voli "Renn & Stimpy", 6,66% učenika (5,88% dečaka i 7,13% devojčica) voli "Teletabise", 4,44% učenika (5,88% dečaka i 3,57% devojčica) voli "Nindža kornjače" i "Madagaskar", 2,22% učenika (5,88% dečaka i 0% devojčica) voli "Zmajevu kuglu).

Crtani filmovi koje su preferirale samo devojčice su: "Štrumpfovi", "Papa prase", "Čarobni autobus", "Nodi", "Anđelina anakonda" i crtani filmovi sa ženskim likovima, kao što su "Barby", "Bratz", "Winx", "Totally Spies", "Powerpuff Girls".

Tabela br. 10 Favorizovanje pozitivnih/negativnih likova u crtanim filmovima

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Pozitivne	7	41,18	16	57,14	23	51,11
Negativne	1	5,88	4	14,29	5	11,11
Kako kad	9	52,94	8	28,57	17	37,78
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

Od ukupnog broja ispitanih učenika 51,11% (41,18% dečaka i 57,14% devojčica) ističe da kada postoje dve suprostavljene strane u filmu, uvek navija za pozitivne likove. 11,11% učenika (5,88% dečaka i 14,29% devojčica) više voli negativne likove. 37,78% ispitanih učenika (52,94% dečaka i 28,57% devojčica) ističe da nekada navija za pozitivne, a nekad za negativne likove. Učenici koji navijaju za pozitivne likove, kao razlog tome navode samu činjenicu da su ti likovi dobri i zaslužuju da pobeđu. Oni koji navijaju za negativce misle da su pozitivni likovi dosadni. Učenici koji navijaju nekad za jednu stranu, nekad za drugu, ističu da to zavisi od filma, od toga koji glumci su lepši itd. Neočekivan je podatak da je veći procenat devojčica koje preferiraju negativne likove (14,29% devojčica, a 5,88% dečaka), što pobija uobičajen stav da su dečaci agresivniji od devojčica.

Tabela br. 11 Mišljenje učenika o filmovima sa srećnim krajem

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Da	11	64,71	23	82,14	34	75,56
Ne	1	5,88	3	10,71	4	8,88
Kako kad	5	29,41	2	7,15	7	15,56
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

Od ukupnog broja ispitanih učenika 75,56% učenika (64,71% dečaka i 82,14% devojčica) ističe da voli kada filmovi imaju srećan kraj i kao razlog tome navode to što više vole pozitivne likove, lepo se osećaju kada su na kraju filma svi srećni, vole kada pravda pobeđuje itd. 8,88% učenika (5,88% dečaka i 10,71% devojčica) ne voli filmove sa srećnim krajem, a kao razlog tome uglavnom navode da smatraju da je srećan kraj dosadan i da se u realnom životu ne završava uvek sve srećno. 15,56% ispitanih učenika (29,41% devojčica i 7,15% dečaka) su neodlučni, odnosno ističu da nekad vole srećan kraj, a nekada ne. Navode da to zavisi od filma, od toga da li je taj srećan kraj realan ili je "kao bajka" ili "bebast".

Tabela br. 12 Način rešavanja konflikata sa drugarima

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Dogovorom	12	70,58	20	71,43	32	71,11
Svađom	5	29,41	3	10,71	8	17,77
Tučom	4	23,53	0	0	4	8,88
Mora uček da bude kako ja kažem	1	5,88	0	0	1	2,22
Popustim	1	5,88	9	32,14	10	22,22
Ne rešavam	2	11,76	4	14,29	6	13,33
Zbir	25		36		61	

Od ukupnog broja ispitanih učenika, 71,11% (70,58% dečaka i 71,43% devojčica) konflikte sa drugarima rešava dogovorom, tako da svi budu zadovoljni. 22,22% učenika (5,88% dečaka i 32,14% devojčica) rešava konflikte tako što popusti drugoj strani. 17,77% učenika (29,41% dečaka i 10,71% devojčica) konflikte rešava svađom; 13,33% učenika (11,76% dečaka i 14,29% devojčica) konflikte uopšte ne rešava. 8,88% ispitanih učenika (23,53% dečaka i 0% devojčica) konflikte rešavaju tučom, a 2,22% učenika (5,88% dečaka i 0% devojčica) ističe da uvek mora da bude kako on kaže. Interesanto je istaći zapažanje da je veći procenat dečaka koji konflikte rešavaju svađom i tučom, kao i onih koji ne pristaju na kompromise i “mora biti kako oni kažu”, dok su devojčice sklonije da popuštaju drugima prilikom konflikata.

Tabela br. 13 Mišljenje učenika o uticaju televizije na njihovo ponašanje

Odgovori učenika	Dečaci	%	Devojčice	%	Ukupno učenika	%
Da	9	52,94	15	53,57	24	53,33
Ne	8	47,06	13	46,43	21	46,67
Zbir	17	100%	28	100%	45	100%

53,33% ispitanih učenika (52,94% dečaka i 53,57% devojčica) misli da program koji gledaju na televiziji utiče na njihovo ponašanje i ponašanje njihovih vršnjaka. Kao razlog tome, oni navode to što mnoga deca žele da se identifikuju sa svojim omiljenim likovima iz filmova. Takođe navode i uticaj nasilnih sadržaja na ponašanje dece. 46,67% učenika (47,06% dečaka i 46,43% devojčica) misli da televizijski program ne utiče na njihovo ponašanje, a kao razlog tome navode da su oni svesni da je televizija jedno, a realnost drugo.

Zaključak

Pored brige, rasprava o štetnom dejstvu medija i televizijskog programa na decu i kritikovanja današnjeg načina vaspitavanja, moramo primetiti da se na rešenju ovog problema veoma malo radi. Najveći deo roditelja, prosvetnih radnika, stručnjaka složio bi se sa tim da je televizija danas veoma štetna za razvoj dece. Međutim, brojna su istraživanja koja pokazuju da deca vole da gledaju televiziju radi zabave, ali da su svesna da je realnost različita od fantastičnih junaka iz crtanih filmova i njihovih uzbudljivih avantura. I pored toga, razloga za brigu itekako ima, što pokazuju i negativni primeri uticaja na decu, kao što su agresija, pa čak i samopovređivanje dece. Ne možemo decu izolovati iz okruženja u kojem žive i uticaja medija, a takođe ne smemo zanemariti ni pozivne strane televizije i njene potencijale. Ono što možemo i treba da uradimo jeste da maksimalno iskoristimo mogućnosti ekranskih medija i same televizije, bez zloupotrebe njenog uticaja na mlade. Imajući u vidu sveukupnost vaspitnih faktora (porodice, škole, društvene zajednice, medija), moramo osvestiti društvo u celini i probuditi odgovornost za mlade naraštaje.

Rezultati istraživanja koje smo sprovedeli nisu alarmantni i zaključuje se da deca imaju razvijenu svest o tome šta je stvarnost, a šta fantazija. Međutim, većina njih nije svesna uticaja televizije na njihovo ponašanje, što jeste zabrinjavajuće. Takvo mišljenje se može pripisati uzrastu ispitanih učenika i adolescentskom buntu, ali svakako treba poraditi na osveščivanju dece prilikom izbora programa koji gledaju i kritičkog sagledavanja televizijskih sadržaja. Takođe treba raditi na edukaciji i osveščivanju roditelja, jer podaci govore o tome da veliki broj roditelja nema kontrolu nad sadržajima koje njihovo dete prati niti vremenom koje provodi pred TV ekranom. Sagledavši načine rešavanja konflikata, zaključujemo da su dečaci agresivniji i da imaju niži stepen tolerancije od devojčica, što se može dovesti u vezu sa crtanim filmovima koje gledaju. Naime, devojčice gledaju raznovrsnije crtane filmove i mnogo više nego dečaci preferiraju Diznijeve dugometražne crtane filmove, u kojima nema mnogo agresivnog ponašanja, a dobro uvek pobeđuje.

Literatura

Bezdanov, S. (1984), *Filmom do ličnosti*, Beograd: Novinska organizacija „Prosvetni pregled“.

Bezdanov, S., Radinović, K. (2000), *Dete sa tri lista*, Beograd: Akademija 28 DP "Đuro Salaj".

Dmitrović, M. (2011), Uticaj televizije, crtanih filmova i kompjuterskih igrica na porast nasilja kod dece, *Socijalna misao 3/2011*, 45 – 64.

Đorđević, J. (1975), *Mogućnosti televizije u vaspitanju i obrazovanju*, Beograd: Novinska ustanova Prosvetni pregled.

Kovačević, M. (2006), Mediji i obrazovanje – izazovi savremenog doba, *Kultura polisa 4 – 5*, 525 – 534.

Marković, M. (2012), Savremeni mediji i obrazovanje – televizija i obrazovanje u savremenom informacionom društvu, *Godišnjak Srpske akademije obrazovanja VIII*, 367 – 377.

Milenković, S. (2008), Uticaj crtanih filmova na predškolsku decu, *Norma XIII*, 163 – 172.

Pedagoški enciklopedija (1989), Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Popović-Čitić, B. (2012), pozitivni uticaji televizijskih sadržaja na emocionalno i socijalno ponašanje dece, *Specijalna edukacija i rehabilitacija Vol. 11 br. 1*, 123 – 145.

Psihološki rečnik (1988), Beograd: Izdavačka radna organizacija "Vuk Karadžić".

Elektronski izvori:

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/16/Kultura/811262/%22Na+slovo,+na+slovo%22+ponovo+na+RTS-u.html>

<http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/Друштво/1202190/PPA+одредила+мере+емите+рима.html>

Prilozi

Upitnik

Ovaj upitnik ima za cilj prikupljanje podataka u svrhe pedagoškog istraživanja na temu **Uticaj ekranskih medija na pojavu agresivnosti kod dece**. Molimo te da odgovoriš na sledeća pitanja, tako što ćeš zaokružiti neke od ponuđenih odgovora ili odgovore upisati na prazne crte.

Upitnik je anoniman.

Pol: M Ž

1. Šta od ponuđenih aktivnosti najviše voliš da radiš:

- a) Da čitam knjige
- b) Da gledam televiziju
- c) Da se igram napolju sa drugarima
- d) Da provodim vreme na internetu
- e) Da igram igrice
- f) _____

2. Da li misliš da je televizija korisna i da gledajući TV možeš nešto naučiti?

DA NE

Zašto tako misliš?

3. Da li gledaš televiziju svakodnevno?

DA NE

4. Koliko vremena dnevno provedeš gledajući televiziju?

- a) Manje od jednog sata
- b) Dva – tri sata
- c) Tri – pet sati
- d) Više od pet sati

5. U čijem društvu najčešće gledaš televiziju?

- a) Sam/a
- b) Sa bratom/sestrom
- c) Sa drugom/drugaricom
- d) Sa roditeljima
- e) _____

6. Da li tvoji roditelji kontrolišu koje sadržaje pratiš i da li ti ograničavaju vreme koje provodiš gledajući televiziju?

DA NE

7. Da li nakon odgledanog filma ili televizijske emisije razgovaraš sa roditeljima o tome što si gledao?

DA NE

8. Koji žanr najviše voliš, kada su u pitanju filmovi?

a) Komediju

b) Dramu

c) Akciju

d) Horor

e) _____

9. Koji ti je omiljeni crtani film iz detinjstva?

10. Kada postoje dve suprotstavljene strane u filmu, da li navijaš za negativce ili za pozitivne likove? Obrazloži.

11. Da li voliš kada film ima srećan kraj? Obrazloži.

12. Kako rešavaš konflikte (nesuglasice, svađe) sa drugarima?

- a) Dogovorom, da svi budu zadovoljni
- b) Svađom
- c) Tučom
- d) Mora uvek da bude kako ja kažem
- e) Popustim i složim se sa onim što drugar želi
- f) _____

13. Da li misliš da program koji gledate na televiziji utiče na tvoje ponašanje i ponašanje tvojih drugara?

DA NE

Zašto tako misliš?

Hvala na saradnji! 😊